

Ware reformatie behoort zich te voltrekken langs kerkelijken weg.

Men is niet alleen voor zichzelf verantwoordelijk, maar voor al zijn medekerkleden.

Onze voortgezette reformatie roept dan ook om nauwgezette studie van het kerkrecht.

Het kerkrecht is de laatste jaren onder ons wel wat te veel in onoare.

Dat dient noodig te veranderen.

Zoo kan het ook niet goedgekeurd, dat de kerkeraad van Driebergen ds. Wisse nog toestond afscheid te preeken, ook al beloofde hij geen propaganda te maken voor zijn ideeën.

Zoodra een predikant zijn voornemen doet blijken zich van onze Gereformeerde kerken te willen afscheiden, is zijn plaats niet langer op den kansel.

Zelfs niet voor één enkele maal.

Wij begrijpen wel, dat de broeders te Driebergen zich in een moeilijk parket bevonden. Het komt dan ook niet in ons op er hun al te hard over te vallen. Zij hebben volkomen te goeder trouw gehandeld. En wij verblijden ons over hun trouw en hun moedig ingrijpen. Want er was waarlijk moed toe nodig.

Maar even behoort dit toch te worden aangestipt. Wat zwart is, mag niet wit genoemd.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De plaats van den middenstand in het maatschappelijk leven. *)

I.

Onder de vele vragen, die het economisch leven van dezen tijd beroeren, en niet het minst ons als Christenen dringen, om bij het licht van 's Heeren Woord een antwoord te zoeken, dat het maatschappelijk geheel ten goede komt, neemt de middenstandsquestie een zeer belangrijke plaats in. Deze vraag is n.l. daarom van zooveel gewicht, omdat het hier niet alleen gaat om sociale verheffing of betere organisatie, maar ten opzichte van den middenstand het bestaansrecht in het geding is, en van meer dan een zijde gepredikt wordt, dat deze stand den langsten tijd op aarde geleefd heeft. Velen voorspellen en begeeren deze verdwijning, en ook in Christelijke kringen zijn er, die het allerminst zouden betreuren, wanneer de middenstand, zij het dan een zachten dood stierf, en zijn taak door anderen werd overgenomen.

Is dat sterven nu gewenscht?

Is het voor het welzijn van de maatschappij, wier berleving inzonderheid den Christen ter harte moet gaan, noodzakelijk, dat het bovengenoemde ideaal verwezenlijkt wordt? Deze vragen wil ik kortelings onder oogen zien, en ik begin daartoe met een andere, zeer begrijpelijke vraag: Wat is eigenlijk de middenstand? Wie behooren daartoe? Hoever strekt hij zich uit? Wanneer wij alleen op het woord zelf blijven zien, en ons slechts tot de etymologische verklaring bepalen, duidt dit begrip hen aan, die een middenpositie innemen, de middenmoot in het maatschappelijk organisme vormen, en tusschen het grootkapitaal aan den eenen en de arbeiders aan den anderen kant instaan.

Maar dan zijn er talloos vele middenstanders.

Dan kunnen tot deze klasse gerekend worden alle ambtenaren en onderwijzers, alle journalisten en technici, alle renteniers en loder, die niet bij een van de beide uiterste groepen thuishoort, maar in dezen zin wordt het woord middenstand onder ons niet opgevat. Dit begrip heeft historisch zich ontwikkeld. Het heeft zich beperkt en begreund, en als wij over den middenstand spreken, denken wij aan den handelsdrijvende en industrieelen middenstand. Zelfs de landbouwende middenstand valt er gewoonlijk buiten. Dien rekenen wij bij deze categorie niet. Die heeft ook gansch andere bestaansvormen en bestaansvoorwaarden, andere noden en eischen, en ik blijf dus geheel in de lijn, wanneer ik mij alleen bepaal tot, om het eens kort te zeggen, de klein-industrie en den winkelstand.

Welke burgers behooren tot die beide groepen?

Wat de laatste betreft, den stand der kleine kooplieden, zegt prof. Aengenent in zijn „Leerboek der Sociologie“ (2e druk, p. 272), dat tot hen alleen mogen gerekend worden, de degelijke winkeliers. „Vanzelf, zoo gaat hij verder, vallen daardoor buiten den middenstand degenen, die zonder de minste kennis van zaken een winkeltje opzetten, dat wel bestemd is hen uit den oogenblikkelijken nood te redden, maar in werkelijkheid den nood voortdurend doet stijgen. Ook vallen er buiten de groot-handelaars en grossiers. Doch wanneer dezen tevens winkeliers zijn en dus gemeenschappelijke belangen hebben met den kleinhandel, dan kunnen zij zich ook tot den middenstand rekenen. Praktisch kunnen er natuurlijk grensgevallen voorkomen, waarin het moeilijk is, te beslissen, of iemand tot den middenstand behoort of tot den stand der kapitalisten.“

Dit laatste geldt ook van den industrieelen middenstand.

*) Voor de Christelijke Middenstandsvereniging te 's-Gravenhage hield ik over dit onderwerp een lezing. Het verzoek kwam tot me, om dit referaat te publiceren, en ik meende, dat mijn speciale rubriek in „De Reformatie“ zich daartoe wettend leende. Hier en daar heb ik enkele aanvullingen of wijzigingen aangebracht.

Ook hier zijn de grenzen moeilijk precies te trekken.

Er is wel gestreden over de vraag, wie tot deze categorie gerekend moeten worden en wie niet, maar Dr. Nouwens, de bekende Roomsche voorvechter der Middenstandsbelangen, heeft m.i. terecht opgemerkt, dat in deze quaestie het gezond verstand veel duidelijker en vollediger antwoord geeft, dan uitgebreide definities, want deze rieken meer naar de studeerkamer, dan dat zij blijken geven van practischen zin. Vast staat echter voor ons wel, dat de industriele middenstand de nijverheidsdrijvende van bescheiden omvang omvat, waarin doorgaans de patroon zelf meewerkt, en de handelsdrijvende middenstand zijn grenzen spant om de winkeliers en het kleinere koopmansgilde.

Na deze grensbepaling kom ik tot een tweede vraag.

Wat doet nu de middenstand?

Welke functie verricht hij in het maatschappelijk leven?

Is hij inharent aan de maatschappij?

Op die laatste vraag kan ontkennend worden geantwoord, want de middenstand is er niet altijd geweest. In Israël merken wij er weinig van. In de gansche oudheid is deze midden-klasse, zooals zij thans functioneert, niet bekend, doch zij komt pas in de middeleeuwen in West-Europa tot ontwikkeling. Wanneer de kruistochten voorbij zijn en de macht van adel en geestelijkheid gebroken is, gaat de vrijgeworden burgerstand zich alom in volle kracht ontwikkelen, en die middenstand krijgt zelfs een publiek-rechterlijk karakter. In zijn gilden georganiseerd vormt hij een macht, die zich tegenover de verdwijnende overheersching van den adel met alle kracht doet gelden, en hij verwerft tal van rechten en privileges, die den grondslag vormen voor een vrije en bloeiende ontwikkeling.

Over die gilden spreek ik nu niet.

Wel is hun betekenis van genoegzaam gewicht om daarover in den breede te handelen, en wel blijft hun bloei en krachtontplooiing, hun invloed op het politieke en sociale leven in de Nederlanden een schoone bladzijde in de historie van den Middenstand, die het geslacht van onze dagen moet beschamen en tot hooger energie prikkelen, maar het zou mij te ver voeren, wanneer ik deze historische opmerking gang uitspinnen, en op dit onderwerp nader inging.

Het is voor ons de vraag welke taak de middenstand thans verricht.

Hij heeft zich, al is het door veel schommeling en zorgen staande kunnen houden, en het is van belang te weten wat hij eigenlijk doet. Die taak ligt m.i. opgesloten in den naam zelf, want de middenstand staat in den vollen zin des woords midden in het leven. Hij doet dienst als tusschenschakel. Hij is de tusschenpersoon tusschen producent en consument. Hij, en nu denk ik met name aan den handelsdrijvende middenstand, is in hoofdzaak belast met de distributie der goederen, die hij van de groote hoofdbrommen verdeelt over degenen, die ze noodig hebben voor de vervulling hunner stofelijke en geestelijke behoeften. En al is het nu, dat de arbeid van den industrieelen middenstand een ander karakter draagt, en bij hem die mediaire functie niet zoo sterk uitkomt, toch mag niet vergeten worden, dat de klein-industrieel doorgaans er zelf winkelier en koopman bij is. Wat hij produceert, brengt hij meestal zelf aan de markt en tot de consumenten, en daarom mag en kan hier de scheidingslijn niet zoo scherp worden getrokken.

De praktijk leert wel anders.

Hier ontmoeten de verschillende terreinen elkaar telkens.

Hier loopt keer op keer het tweevoudig gebied in elkaar over, en, waar de zaken zoo staan, meen ik het beeld van de tusschenschakel te kunnen handhaven.

Hieruit blijkt reeds terstond de groote betekenis van den middenstand, als lid van het maatschappelijk organisme. Door deze taak van „bemiddelend“ te verrichten, en tusschen links en rechts, bezit en niet-bezit, kapitaal en consumenten in te staan en als trait-d'union te werken, vervult hij een functie, die voor de richtige ontwikkeling van het sociale leven van niet te miskennen waardij is. Reeds nu wil ik opmerken, om later hierop terug te komen, dat deze positie en deze arbeid een der voornaamste oorzaken geweest zijn van het feit, dat de uiterste groepen niet met volle kracht tegen elkaar zijn gebotst. Zonder die middenpartij zouden er veel meer conflicten ontstaan, en het maatschappelijk leven een toonbeeld van de grootste verwarring geworden zijn. Want neemt men deze tusschenschakel weg, dan geschiedt een van beiden: of de groot-producent, het massa-kapitaal overheerscht de breede massa der consumenten, en vae victis! wee dan den overwonnenen, of de laatsten krijgen de macht in handen, en dan gaan wij den weg der coöperatie en der Staatsbemoeiing op.

Geen van beide zijn m.i. te verkiezen.

Noch het een, noch het ander.

Over het eerste zijn wij het allen terstond eens, en wat het laatste betreft, is dit een gelukkige bate van de sombere en droeve oorlogsjaren, dat we het Staatsbedrijf en de regeringsdistributie, hoe noodzakelijk ze ook was en hoe goed ze mis-

schien gewerkt heeft, niet terugwensen en over haar algeheele verdwijning ons nog steeds verheugen.

Doch, zoo loop ik te ver vooruit.

Ik hoop straks over deze dingen nog uitvoeriger te handelen, en kom nu aan het tweede punt, n.l. de plaats en de functie van den middenstand, tot een derde vraag, of er n.l. voor deze klasse in de hedendaagsche maatschappij, met al haar veranderingen en woelingen, met al haar behoefte aan reorganisatie en opbouw, nog wel een plaats is.

Is de middenstand te handhaven?

Kan voor hen nog het pleit gevoerd?

Hierover hoop ik een volgend maal te spreken.

DIJK.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Predikanten en de Zending.

In het rapport op de Wereld zendingconferentie te Edinburg 1910 over The Home Base (de zendingactie in het moederland), worden de predikanten schijnbaar onvriendelijk het crux, d.w.z. het kruis der zending genoemd. Men gaf er mee te kennen, niet dat de predikanten onder het „kruis“ der zending gebogen gaan, ook niet, dat zij den bloei der zending in den weg staan, maar dat het voor de leiders der zendingen actie een probleem is op welke wijze zij de predikanten aan die actie zullen kunnen doen deelnemen. Volgens dit oordeel staan zij er dus voor een groot deel buiten, en laten het werk over aan degenen, die in dezen meenen een roeping te hebben; zij zelf houden zich afzijdig.

Is deze uitspraak juist? of heeft de conferentie van Edinburg schromelijk overdreven? Mij dunkt, dat wij in onze Geref. kerken dit brandmerk niet zoo maar op onze predikanten mogen drukken. Hierin hebben wij reeds dadelijk een tastbaar resultaat van het kerkelijk maken der zending. In onze classicale, provinciale en synodale zendingcommissies zitten toch hoofdzakelijk, zelfs meestentijds alleen predikanten. Daardoor worden zij gedwongen, indien dit noodig mocht zijn, zich op de hoogte te stellen der zendingzaken.

In het buitenland echter, en ook ten deele in de kerken in ons land, waarin de genootschapszending bloeit, worden de predikanten meer of minder terecht als het crux der zending beschouwd. En zouden sommigen onzer predikanten ook niet den titel van „kruis“dominé moeten dragen?

De bekende heer L. J. v. Wijk, voorz. van den Zendingstudie-raad en secr. van het Ned. Bijbelgenootschap heeft in een rede op de Alg. Ned. Zendingconferentie te A'dam 1912 over „Wat moet gedaan worden om belangstelling te wekken voor het werk der zending“, deze getypeerde predikanten ietwat in bescherming genomen. Trouwens, op de Wereld-Conf. van Edinburg waren ook talrijke oorzaken opgesomd, welke de terughouding der predikanten verklaarbaar maken. Zij hebben toch over het algemeen veel te veel te doen; twee preken in één week te maken is al weekarbeid op zichzelf; daarbij komen de dikwijls talrijke catechisaties, het ziekenbezoek, de begrafenissen, de vergaderingen, de vrije studie enz. Zoo is het voor velen totaal onmogelijk zich nu ook nog in den wijdvertakten arbeid der zending eenigszins naar behooren in te werken.

In de bespreking, die op het referaat van den heer van Wijk volgde, merkte ds. P. E. Barbas op, dat de inleider zoo vriendelijk geweest was de predikanten wat in de hoogte te steken, en hij zelf ook niets ten nadeele van hen wilde zeggen, maar dat hij toch wel meermalen verbaasd stond over de onkunde van de voorgangers der gemeente; hoe dikwijls hoort men hen, in het gebed voor onze zending, voor de heidenen bidden! Weten zij dan niet, dat wij hoofdzakelijk onder Mohamedanen arbeiden? Hij (ds. Barbas) had eens in enkele gemeenten voordrachten over de zending gehouden, en overal waren de predikanten „verhindert“ om tegenwoordig te zijn. Ook had hij ondervonden, dat predikanten op de kaart der zendingen velden van het Ned. Zendinggenootschap niet konden vinden.

Het oordeel van ds. H. Dijkstra over de predikanten, tenminste die onzer kerken, luidt heel wat gunstiger. Hij toch schrijft in zijn „Zendingsgids voor predikanten en onderwijzers“ in „De Macedoniër“ van Oct. 1914: „Er is een tijd geweest, dat men tal van predikanten kon ontmoeten, die met het leukste gezicht van de wereld verklaarden, dat zij niets van de zending wisten. Die tijd is gelukkig voorbij. De predikanten belijden hun onkunde niet meer... Alle predikanten weten iets van de zending, begrijpen, dat zij er iets van weten moeten, en bejveren zich er wat van te weten te komen.“ Ik denk, dat sommigen bij het lezen van zulke woorden als „bejveren“ wel blozen zullen. Op de predikanten-conferentie van Zeeland werden dezen zomer heel andere tonen beluisterd, en beleed menigeen zoo niet zijn onkunde, dan toch zijn gebrek aan kennis van de zendingzaken. Het schijnt ons toe, dat ds. Dijkstra, die meer dan eenig ander in de zending thuis is, zijn woorden ironisch bedoeld heeft, tenminste dat „bejveren“!

Het is verre van ons om te zedemeesteren; wij noemden reeds enkele oorzaken op, die de weinige zendingkennis bij de leidslieden der kerk alleszins